

Радулова Наталія Петрівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська Юридична академія»
Науковий керівник: асистент кафедри цивільного права Байталюк Д. Р.

ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Зміни, що відбулися у світі протягом останніх двох років, мали значний вплив на багато аспектів цивільного судочинства в Україні. Безумовно, пандемія Covid-19 не могла пройти безслідно для усіх країн, котрі відчули на собі вплив карантинних обмежень. Ці зміни у соціально-економічних процесах не можуть залишатися поза рамками правового регулювання. Важливе місце серед питань, які виникли в умовах карантинних обмежень, посідає позовна давність.

Окремі питання правового регулювання даного питання розглядалися у роботах Богдана Шабаровського «Карантин та продовження позовної давності, строків припинення поруки та нарахування неустойки» [1], Софії Кикіш та Назарія Герасимчука «Суди «на карантині»: розширені можливості, нові спори чи зловживання правами?» [2].

Розділ 19 ЦК України [3] визначає поняття та порядок застосування строку позовної давності. Вона визначається як строк, протягом якого особа може звернутися до суду за захистом своїх цивільних прав чи інтересів.

Статтею 257 ЦК України [3] передбачено загальну позовну давність у три роки. Крім того, для певних видів позовів закон має можливість встановити спеціальний строк позовної давності, наприклад, коротший або довший за загальний строк позовної давності.

30 березня 2020 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» (Закон № 540-XI) [4]. У цьому нормативно-правовому акті закріплено не лише продовження процесуальних строків, а й деякі інші важливі юридичні терміни. Наприклад, умови припинення гарантії, умови

загальної та спеціальної позовної давності, умови позовної давності щодо штрафних санкцій. Але були й конфузи.

Проаналізувавши цей закон, вчені спрогнозували, що через недоліки законодавчої техніки в майбутньому виникне щонайменше три основні проблеми:

– Чи будуть продовжені лише строки, сплив яких мав відбутися під час періоду карантину, чи й ті, які мали б спливати після скасування карантину?

– Як на довго продовжено ці строки?

– Чи будуть продовжені ті строки, які мали закінчитися під час карантину, але до набрання чинності Законом № 540-IX [4] (тобто в період з 12.03.2020 по 02.04.2020)?

Відповіді на перші два запитання не можна дати, поки не буде скасовано карантин. Щодо третього питання, то вже можна сказати, що воно справді проблематичне і що в судовій практиці домінують дві протилежні позиції.

Хоча законодавець продовжив ряд строків півтора року тому, ця норма досі на практиці застосовується лише до строків позовної давності та строків нарахування пені (п. 6 ст. 232 ГК).

Оскільки карантин в Україні все ще триває, безспірним є те, що позовна давність, яка сплила б 02.04.2020 і пізніше, досі не сплила і не спливе щонайменше аж до закінчення карантину. Це підтверджує судова практика, зокрема в апеляційній інстанції.

Однак викликає сумнів, чи сплила позовна давність, сплив якої припадав на період із 12.03.2020 по 02.04.2020. Стаття 5 ЦК України [3] за загальним правилом регулює цивільно-правові відносини, що виникли з моменту набрання ним чинності і не мають зворотної дії в часі. Сплив строків до набрання чинності Законом № 540-IX [4], а також відсутність положення про зворотню дію цього Закону, обґрунтовують твердження, що строки у період із 12.03.2020 по 02.04.2020, не є продовженими. Деякі суди дотримуються такого ж підходу.

Разом з тим, безсумнівно, що строки, які сплили до 12 березня 2020 року, не будуть продовжені через карантин.

Як правило, суди не використовують «карантинне» положення

для продовження строку позовної давності, якщо і укладення договору, і прострочення виконання грошового зобов'язання мало місце до набрання чинності Законом № 540-IX (до 20.04. 2020).

На основі аналізу чинного законодавства та наукової літератури можна констатувати, що поширення COVID-19 та запровадження карантинних заходів негативно вплинули на виконання державних функцій, зокрема на забезпечення судами функцій правосуддя та доступу до нього. Ці суттєві зміни викликали негайну законодавчу реакцію, зокрема у сфері правового регулювання судової влади.

Але виникає важливе питання: «Наскільки такі зміни зробили свою справу?» [2]. Важко дати однозначну відповідь, оскільки логічніше було б призупинити строк позовної давності на період карантину, а не продовжувати. В той час як процесуальні строки – поновлювати, одночасно закріпивши, що поважною для цього причиною є карантин. Проте сторона, яка бере участь у провадженні, повинна довести, що неможливість вчинити ту чи іншу дію пов'язана з карантинном. Таке правове закріплення внесених змін може призвести до збільшення юридичних спорів у майбутньому, предмет спору яких є дотримання процесуальних строків. Вирішенням таких питань та тлумаченням внесених законодавцем змін буде займатися судова система.

Література:

1. Шабаровський Б. В. Карантин та продовження позовної давності, строків припинення поруки та нарахування неустойки. URL: <https://goo.su/vKI>.
2. Кикіш С., Герасимчук Н. Суди «на карантині»: розширені можливості, нові спори чи зловживання правами?. URL: <https://goo.su/kII>.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019): Закон України № 540-IX від 30.03.2020 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР).2020. № 18. ст. 123.